

flod något vatten. Den skulle således, lemnad åt sig sjelf, snart förrinna och vara alldeles otillräcklig för slättens vattning. Man hejdar därför floden innan den ännu hunnit ut från bergstrakten, i hvilken den upprinner. Till den ändan har man genom en ofantlig mur afskurit en bergdal, och bakom denna mur uppsamlas och uppdämmas nu allt flodens vårvatten och allt annat regnvatten, som nedrinner från bergena. En sådan vattensamling eller damm kallas *un pantano*. Ifrån detta förråd vattnas sedan slätten hela året om.

För att förstå vattningens ordnande är nödigt att veta, att jorden här uppmäts i rutor af ungefär 75 alnar i fyrkant, *tahullas*. En tahulla blir då således ungefär lika med 13 kappland. Vidare är året deladt, i afseende på vattningen, i ett visst antal omgångar *martavas*, olika långa på olika trakter. Martavan kan t. ex. vara 500 timmar. Inom hvarje sådan martava har hvarje jordegare för hvar tahulla, som han besitter, rättighet till t. ex. en timmas vatten. Från pantanon sprider sig hufvudrännilar såsom strålar öfver slätten, och i dessa rännilar strömmar vattnet oupphörligt. Att få »en timmas vatten» vill nu säga: att under en timmas tid ega rättighet att sätta en dammlucka tvärs öfver en sådan strömmande rännil och under tiden afleda vattnet öfver sin jord. En person egande 4 tahullas skulle då t. ex., under hvarje tidsperiod af 500 timmar, ha rättighet att för sin räkning afleda vattnet under 4 timmar. Så stor rättighet till vatten finns dock blott på de rikt vattnade trakterna, såsom på Valencias och Murcias huertos, där verkliga, hela året vattenförande floder är att tillgå till uppdämning; man på Elche-slätten, där, som sagdt, tillgången består i uppsamladt vårvatten, har jordegaren för hvar tahulla blott rättighet till några minuters vatten under hvarje martava. Naturligtvis räcker ej detta till, man *köper* då hvad man mera behöfver. Detta köp behöfver någon förklaring. Ursprungligen var *allt* vattnet i pantanon jordegarnes på slätten gemensamma egendom, emedan de gemensamt hade uppfört muren, som bildar dammen, pantanon. Detta var förhållandet i moreernas tid. Sedermera förföll nämnda mur, och dammen skulle alldeles upphört att finnas, om ej ett bolag hade bildat sig, för att återställa den. Detta bolag fick då, så-

som ersättning, »halfva vattnet», d. v. s. om martavan är 500 timmar, så utskiftas vattnet under 250 timmar gratis; men under den återstående tiden mot betalning. Bolaget, som underhåller pantanon, säljer nu det under dessa timmar strömmande vattnet formligen på börserna i Alicante och Elche, och man kan där köpa 1 timmas, 2 timmars, $\frac{1}{2}$ timmas och 1 minuts vatten efter behag, och man erhåller en löpande förbindelse, som af uppsyningsmannen öfver vattningen infrias med vatten. Kursen på dessa vattenpapper stiger och faller för öfrigt i följd af efterfrågan, alldeles såsom på andra kurspapper. Dessutom inverkar äfven andra orsaker. En mulen himmel t. ex., hvilken gör ett regn i bergstrakten sannolikt, kommer vattenpapperna att stiga, emedan ett sådant regn fyller pantanon, hvarigenom strömmingen i vattenrännorna blir starkare, och en timmas vatten således då i sjelfva verket utgör en större vattenmängd än annars samma timmas vatten. Stundom åter har regn fallit på slätten. Då faller vattenpapperna; emedan man då ej är i så stort behof af konstvattning. Det hela ger anledning till ett egendomligt börsspel. Den, som har »ben som spä väder», måtte här kunna göra goda affärer!

En af de största rännilarna strömmade förbi det fält, vid hvilket vi nu stannat. Denna rännil var ej murad eller stenslagd eller något sådant, utan bildades helt enkelt af tvenne höga, från sidorna upplagda drillar lös jord, mellan hvilka vattnet strömmade. Vattenytan var således något litet upphöjd öfver fältets yta. Rännans bredd var ungefär en aln och vattendjupet ett kvarter. Nu hade man satt en brädlucka tvärt öfver denna ränna och på samma gång rifvit ned ett stycke af drillen, som bildade rännans sida. I stället att fortsätta sin väg, strömmade därför vattnet nu in på åkerfältet och fyllde med två à tre tums djupt vatten den närmaste rutan. Åkerfältet var nämligen afdeladt i rutor af 20 à 30 alnar i fyrkant, och hvar ruta var omgifven af en liten jordkam eller drill. Vill man föreställa sig ett sådant fält, så må man tänka sig en till alla dimensioner tusendubblad väffla. När nu en af dessa rutor var fylld med vatten till bräddarna, ref arbetaren med hackan ned en bit af jordkammen kring rutan, och vattnet strömmade in och fyllde

nästa ruta o. s. v. Sedan alla rutorna i denna trakt af fältet fått sitt quantum vatten, lagade arbetarna så väl väggarna mellan de särskilda rutorna som hufvudrännans vägg. Detta skedde genom att med samma hackor lägga våt jord i brecherna, tills det stoppade. Sedan gick man längre fram på fältet och återlät pulsådern eller hufvudrännilen på ett annat ställe och fyllde den där belägna afdelningen af rutorna. Sedan man slutligen på detta sätt fått den tids vatten, man har rättighet till, drog man med mycken ledsnad upp dammluckan, och vattnet begaf sig till grannen. Man brukar ej här »låna eld och gå till grannas», utan skulle heldre ha lust att låna vatten. — På det fält, man nu vattnade, hade brådd af korn (*cebada*) just nyss uppstuckit. En sådan vattning som den beskrifna tränger ned 7, 8 å 10 tum djupt i marken efter jordmånen. Härmed får kornet nu nöja sig under tre månader, såvida ej regn kommer såsom »extra förplägning», hvilket dock ej är särdeles sannolikt. I December ges en *andra* likadan vattning. Sedermera efter ytterligare tre månaders förlopp, vattnas för *tredje* gången vid den tid, då kornet går i ax, och i Maj skördas. — Hvete (*trigo*) fordrar att vattnas 5 å 6 gånger. Har man ändå mer vatten att begagna, så sår man sig en ny gröda af majs, sedan hvetet är inbergadt. Majsen får då sitt vederbörliga antal vattningar under sommarmånadernas lopp och skördas i September eller Oktober. — Där mycket vatten finns, odlar man heldre grönsaker än säd; men till sådan odling fordras att kunna vattna minst två gånger i veckan. Vattningen sker då äfven med mera omsorg, ej en hel ruta, utan blott en fåra i sender. Med tolf timmars vatten, som häromdagen, den 14:de September, kostade i Elche 122 realer (circa 23 r:dr r:mt), sade en, som tycktes vara en föreståndare för fältarbetarna, kan man vattna för en gång, under vanliga förhållanden, 16 å 17 tahullas (6 å 7 tunnland), och stundom, när vattnet strömmar starkt, ända till 20 å 25 tahullas. För jord, som bär en skörd om året, betalas på Alicantes huerta i årligt arrende 5 å 6 duros (circa 19 å 23 r:dr r:mt) per tahulla; således omkring 50 r:dr r:mt tunnlandet. För den bästa jorden åter, med riklig vattentillgång, d. v. s. den på hvilken grönsaker odlas, betalas ända till 9 duros i årligt arrende.

Så som jag har beskrifvit den tillgår vattningen på slätter emellan eller vid foten af bergskedjor, där lokalen tillåter bildandet af de omnämnda stora, högre belägna dammarna eller reservoiren för flod och regnvattnet. Där åter vattningen ej låter sig göra sålunda genom af sig sjelf strömmande vatten, men dock någon vattentillgång finns genom källådor, där gräver man brunnar, stundom till ett sådant djup, att man nästan svindlar, då man blickar ned i dem. Ur brunnens djup upphämtas då vattnet medelst ett af dessa redan förut omtalade arabiska vattenhjul. — Folket, som arbetade på fältena, hade kraftfulla gestalter, svartbruna af solsteket. Deras drägt bestod blott af ett enda sammansatt linneplagg, ett slags skjorta, som slutade i form af ett par hängande vida knäbyxor. Ett grannt bälte var mångfaldiga hvarf lindadt kring lifvet. Fötterna skyddades blott af halmsandaler. Desto bättre var hufvudet betäckt; först af en bak i nacken med bandros bunden brokig silkesnäsduk och ofvanpå denna en svart filthatt med breda brätten. Murciern, ättling af turbanfolket, araberna, älskar tjock hufvudbetäckning.

Nu begynte Afrika. Först mötte vi en ensam skogsdunge af palmer. Längre fram hade vi ett par större sådana, mellan hvilka vägen gick fram; och inne i palm- och granatsnäret, bakom en rörhäck, skymtade en stuga med hvitrappade lerväggar, platt tak och öfver taket en ofantlig skuggande vinranka, utbredd på ett rörgaller. Förtrupperna tätnade allt mera; framför oss stod slutligen en hel armée af många tusen sinom tusen ofantliga palmer, och öfver och bakom denna skog skymtade kupoler, torn och byggnader. Det var palmernas *Elche!* Den halfcirkelformiga palmeskogen omsluter *Elche* på trenne sidor; på den fjerde sidan begränsas det af den förr omnämnda torra, djupa flodbädden, »el barranco»; och bortom denna utbreder sig en solbränd slätt, med en bakgrund af äfventyrliga rödbruna berg. Staden sjelf ser ut så som jag föreställer mig en småstad i orienten. Husena af lerans smutsgrå färg med platta tak och dessa vanligen i flera afsatser. Gatorna trånga och krokiga.

Trötta af tartanan och hettan, hvilade vi oss först en stund i en liten fonda och släckte vår törst med ofantliga klasar af präktiga drufvor. Huugern blef sämre tillfredsställd! — Sedan vi hemtat oss något, vandrade vi ut i skydd af våra parapluer,

uppspända till värn mot solen. Den både bästa och enda utsigtspunkten var som vanligt katedralens platta tak. Vi spatserade om på detsamma bland contreforter, små kupoler och större och smärre torn. Man öfversåg härifrån både staden, palmskogen och slätten. Såsom en ordlek skulle man kunna säga, att en utsigt här i södra Spanien må vara aldrig så vacker, så är den dock aldrig behaglig för ögat. Den lodrätt nedströmmande solglansen återstudsar nämligen från allting; sjelfva gråa marken, där den är belyst af solen, glänser så starkt, att det formligen smärtar ögat. Jag var alltid nödsakad att nyttja svartblå glasögon, då jag skulle upp att betrakta någon större utsigt. Sedan vi fått vår skyldiga öfverblick öfver det hela, vandrade vi ut ur staden och tillbragte ett par timmar med att irra om i den vidlyftiga palmskogen. Elche är det enda ställe i Europa, där man har tillfälle till en sådan sysselsättning.

Skogen genomsorlades af de kors och tvärs strömmande vattenrännilarna, och längs bräddarna af dessa växte palmerna; ty äfven dessa träd kan ej umbära vattning i detta förtorkade land. På de små rutorna emellan palmraderna odlades luzern, eller också betäcktes de af täta snår af granatäpplebuskar. — Man kunde ej säga oss dessa palmers ålder, men den är säkert hög; ty dadelpalmen växer långsamt, och dessa Elcheskogens palmer var ofantliga, både hvad stammarnes höjd och tjocklek anbelangar. Däruppe i höjden utbredde de sina präktiga bladkronor, mellan hvilka himlen skymtade ändå mera mörkblå än vanligt. Under bladkronan hade honpalmerna långa, guldröda, framspringande fruktstjelkar, och på dessa hängde ofantliga klasar af flera hundra dadlar i hvar klunga. Dadelarten var nu ej större än oliver och grön till färgen. Den mognar först om tre à fyra månader härefter, sade man oss. Äfven hanpalmen, hvilken ej bär frukt, ger dock inkomst äfven den, nämligen genom sina blad. Dessa exporteras i massor till Italien, och man låter påfven välsigna dem på Palmsöndagen i Peterskyrkan. Dessa sålunda välsignade palmlöf uppsätter folket uti Italien sedermera öfver sina portar; en symbol af Kristi intåg i Jerusalem. Italien sjelft har dock ej tillräckligt palmer; deraf denna import från Spanien. För att sålunda beredas till utförsel, hop-

binds hela bladkronan och omfändas med bast, så att den liknar en ofantlig stångpiska. I denna belägenhet får den torka quarsittande på trädet och afskårs sedan.

Hemfärden till Alicante under en frisk hafsbris var angenämare än utresan, och den nu svalare luften tillät oss att vandra till fots långa stycken. Från kanten af en halvväg, en legua ($\frac{1}{3}$ mil) från Alicante, hade vi en grann öfverblick i solsättningen öfver den vida bugten, längs bort norrut begränsad af en röd, långt utgående bergsudde, *Cabo de la Huerta*; Alicante låg starkt belyst vid stranden af hafvet och öfverhängdt af sitt fästningskrönte berg; åt venster hade man den präktiga bergskedjan. Den största spetsen i bergsträckningen, vanligen blott kallad »*cabozo*», »klippspetsen», kallas af folket mera poetiskt: »*Cabeza de oro*» »guldhufvudet.» Spanjoren drömmer jeint om guld, och just derföre, att han drömmer om det, får han deraf så litet i verkligheten. En annan af de högsta spetsarna, hvilken har en treklufven topp, kallas »*la cuchillada de Rondan*», »Rolands svärds-hugg» — gulddrömmar och riddarsagor! Stackars Spanien! En annan dag for vi med vår konsul norrut ifrån staden till *la Huerta de Alicante*. Närmast kring Alicante finns nämligen ingen större tillgång på vatten, och där ser man derför blott en och annan odlad fläck; men längre norrut vidtager en slätt, vattnad medelst en sådan där *pantano*. På denna huerta har Alicanteboerna sina landtställen. Konsul Dahlanders landtställe hette *Lubieva*. Det hade en vacker trädgård med blommande terebinträ. Det inre af huset föreföll ytterst tarfligt, såsom på alla landtställen här. Rummen hade nakna, hvitrappade väggar och möbleringen bestod af rörstolar. Panelningar och tapeter, stoppade möbler, mattor o. s. v. är saker, som i alla händelser knappast kan komma i fråga. De skulle i detta klimat svårigen undgå att bli uppfostringsanstalter för ohyra. På taket af villan låg en stor mängd fikon utbredd för att soltorkas. Under det munnen var sysselsatt med spisandet häraf, njöt ögat af den vackra öfversigten öfver det blåa hafvet och huertans grönska, sållad med byar och enstaka byggnader. Här och där reste sig en hög dadelpalm lik en indiankung med fjäderkrona. — Vi besökte äfven ett par andra större landtgårdar. En af dessa

hade en trädgård, anlagd i gammal fransk stil, nu halft förvildad. Egendomen tillhörde en marquis de Beuel. Den gamla marquisen hade lefvat stort, och denna landtgdård var under hans tid skådeplatsen för ständiga fester och alla rummena fyllda af gäster. Till följe häraf lemnade han ock betydliga skulder. I samma wefwa kom den förut omtalade arfslagen, som upphäfde fideikommisserna. När den gamla marquisen nu dog, måste först hans skulder betalas, och hans äldsta son, nuvarande marquisen, fick enligt nya lagen endast hälften af återstoden, och detta blef nästan endast trädgården, som kostar utan att afkasta. Det förfallna tillståndet var derföre ej att undra på. En åldrig trotjenare från gamla marquisens tid förde oss omkring i det så kallade slottet, en tämligen vidlyftig trevåningsbyggnad i gammal fransk stil. De långa raderna af rum stod nu tomma, dammiga och öfvergifna; men möblering och inredning var densamma som under de lysande dagarna efter både tjenarens och vår konsuls uppgift. Äfven i dessa salonger, där la fine fleur af spansk aristokrati hvimlat och intrigerat, äfven här möttes ögat af samma nakna, hvitrappade väggar, röda tegelstensgolf, och ej allenast stolarna, utan äfven sofforna var af simpelt trä med sitsen slätad af rör eller bast; ett slags möbler, som man ännu hos oss kan få se på en och annan mindre gästgifvaregård. Den öfversta våningen bestod af en billardsal och af en oändlig mängd gästrum på ömse sidor om en lång korridor. Alla dessa rum brukade i gamla marquisens dagar vara fyllda af folk, sade trotjenaren med en suck.

Vägarnas tillstånd på denna rikt odlade, fruktbara och tätt bebyggda huerta är nästan otroligt. Det är icke att tänka på att begagna annat åkdon än den fjäderlösa tartanan, och det är ej mer än det vill, att denna kärra kan taga sig fram ibland de förfärliga groparna. Vore ej klimatets torka, som åtminstone gör vägen hård och fast, så vore det absolut omöjligt att på något sätt fortskaffa sig på sådan väg. För några år sedan anslogs af staten en betydlig summa till anläggande af en chaussée från Alicante till huertan. Först stöppade guvernören i staden halfva summan i sin ficka; föreståndaren för vägarbetet tog hälften af återstoden, för den fjerdedel som var kvar lejdes slut-

vägen arbetare, och dessa tog samvetsgrant ut sin dagspenning, men aktade sig noga för all öfveransträngning. För anslaget, som skulle räckt till hela väganläggningen, fick man därför endast ett par tusen alnars stycke väg färdigt, och äfven denna lilla bit, det enda som liknar en väg af allt hvad jag sett i hela denna del af Spanien, börjar redan att förfalla, ty icke ett enda vägsverke har sedan påkostats till dess underhåll. Embetsmännernas underslef och mutbarhet är i Spanien drifven till det otroliga. Det kan verkligen ej därför väcka så stor förundran, om folket stundom hänmas. Så t. ex. berättade man oss, då vi for genom en större by på huertan, att för ett par år sedan fanns här en alcaid, som mer än vanligt klämde både på statens och folkets pung. En vacker dag tog byfolket helt simpelt och sköt honom. Utan tvifvel skulle dock hvar och en af dessa hämnare stult och låtit muta sig lika raskt, om händelsen hade satt någon af dem i alcaidens ställe. Äfven ofentlig falhet räcker ej länge i ett land, där den ej har sin rot i folkets förderf; krafter angriper ej gerna en frisk kropp. En värre falhet än i Sverige under frihetstiden har väl knappt något land sett; men Gustaf III:djes revolution blef exponenten af den allmänna oviljan.

De dagar, som ej varit upptagna af utfärder, har på bästa sätt användts inom stadens murar. Alicante har en ganska stor teater, och vi besökte den flitigt, helst truppen ej var dålig, och det i alla händelser åtminstone var en god språköfning. — Vår favoritpromenad var på den breda, murade stadsvallen, hvarifrån man hade vexlande präktiga utsigter af staden, hafvet och landet omkring. — En dag besågs den stora tobaksfabriken. Den är väl ej så stor som den i Sevilla, men dock högst betydlig, ty den sysselsätter icke mindre än 4400 arbetare, mest kvinnor. Här, liksom förr i Sevilla, blef jag häpen öfver dessa arbeterskors fulhet. Ehuru de flesta var ännu unga, såg jag dock ej ett enda ansigte, som ens kunde kallas drägligt. Men om i Sevilla *las cigarrereras* var fula, så såg man dock där mycket skönt utanför fabriken på promenader, teatrar o. s. v. I Alicante har jag deremot, på de 10 dagar jag varit här, ej sett ett enda kvinnoansigte, som jag kunnat kalla verkligt vackert. Här är total missväxt. Hvilken olikhet mot i Valencia, där allt blom-

strade! Detta är en ytterligare belysning af den redan förut af mig anmärkta, för södern egna företeelsen af konstant qvinnlig skönhet i den ena staden eller till och med byn och lika konstant fulhet i den andra. Förklaringsgrunden ligger måhända i sydlänningens starka, hvad man skulle kunna kalla, lokalpatriotism. Staden eller byn är sydlänningens egentliga fädernesland, och det vidsträcktare begrepp, som man hos oss betecknar med ordet fädernesland, kan visserligen äfven för sydlänningen framställa sig såsom ett helt, men svårigen annorlunda än på det sätt som ett mosaikarbete är ett helt. Denna sammanträngda orttillgifvenhet gynnar uppkomsten af skarpt åtskiljda stadgade raser. Ja, sydlänningen kan till och med begränsa sitt fosterland ändå trängre. Skulle man t. ex. hos oss kunna tänka sig möjligheten af en afskildhetsanda, så stark, att t. ex. befolkningen i ett kvarter af en stad skulle sky att genom giftermål blanda sig med befolkningen i de öfriga delarna af samma stad? Sådant är dock, som bekant, t. ex. förhållandet med innevävarne i kvarteret Trastevere i Rom. Trasteverinen anser sig nämligen såsom den enda äkta afkomlingen af de gamla romarna och är ytterst angelägen att bibehålla blodet rent. Detta exempel slår dock visserligen öfver från *ort* till *härkomst*. Den stora mängden kan dock ej föra genealogiska anteckningar. För att derföre hålla sitt stamträd vid lif, har den ej i våra samhällen annan utväg än att plantera det på ort och ställe. Den utväg, som man till ändamålets vinnande vidtog i Asien eller kastindelning, har nämligen aldrig förmått att till Europa kasta annat än en svag efterdyning kallad aristokrati. Denna dyning har visserligen rullat fram äfven högt upp mot nordens, men blir där i allmänhet bruten af individualismens skärgård. *En man för sig* är, historiskt taladt, ett nordiskt begrepp. Dess karrikatyr är näfrätt (*L'état c'est moi*). *Stat* är en sydländsk tanke. Dess karrikatyr är österländsk despotism (*L'état c'est moi*). Mer eller mindre oförvrängd åter, men olika uppfattad, framstår tanken om staten, dels uti Indiens och Egyptens kastsamhällen, dels i de antika och medeltidsitalienska republikerna. I båda fallena var *staten* ett inbegrepp af alla personerna, och hvar och en af dessa uppgår visserligen i staten, men tar också del i dess styrande.

Skilnaden mellan dessa två slags stater var, att den indo-egyptiska staten var sammansatt af kollektiva statsborgare, den grekiskt-italienska deremot af individuella sådana; eller åtminstone sträfvade den åt detta håll under kastningar mellan aristokrati och demokrati. Den, historiskt taladt, nordiska eller germaniska personlighetsprincipen åter, begränsad dels af den allmänt mänskliga samhällsdriften, dels af antikens traditioner, har bildat det nyuropeiska fria statsskicket. — Samhällsdriften skulle då vara den politiska centripetalkraften, personliga oberoendelusten deremot den centrifugala kraften och alla olika stasskick skulle endast vara olika afvägningar af båda. — Aj! Här har jag ju åter gifvit vika för min lust att leka ta fast med en tanke! Måhända är denna böjelse en efterlemning af mina yngre års ifver för jagt. Sedan villebrådet — om också af en händelse — blifvit uppstött, släpper man det ej, åtminstone ej gerna. Vanligen lättas också besväret derigenom, att drefvet bugtar och stundom mer än en gång kommer tillbaks till utgångspunkten.

P. S. den 25:te. Just nu kommer uppässaren in och säger, att de tre ångbåtar, som vi väntat på under dessa tio dagar, nu kommit alla på en gång. Skön ordning!

XI.

Gibraltar den 2 Oktober.

Cartagena, hamnen, läget, arsenalen och fonden. — Almeria. — Spaniens gruftrakt. — Andalusiska kusten. — Malaga. — En sockerrörs- och cochenilj-plantage. — Vin och russin. — Poesi. — Spansk verskonst. — Spanska poeter och poetissor. — Gibraltar, utfärder.

Den 25:te på aftonen lemnade vi Alicante med ångaren *Thersis*, på hvilken vi, skrämde af vår långväntan i Alicante, tagit platser ända till Gibraltar med ens. Hafvets fosforescens i den stilla natten var öfver all beskrifning präktig. Ur en sådan gnistrande sjö måtte Venus uppstigit på det gamla Greklands kust! — På morgonen anlände vi till Cartagena. Det kan kallas en hamn! Från öppna hafvet löper man in genom ett icke särdeles bredt inlopp och befinner sig med ens i en ofantlig bukt, som på alla sidor är omgifven och skyddad af berg. På sidorna reser sig detta bergförsvar direkte ur böljan; men i fonden af jättenhamnen ligger *Cartagena* på en solbränd slätt, som dock, äfven den, inom kort stängs af berg. Bredvid staden och invid stranden står en enstaka klipphöjd, med ruiner af ett moriskt kastell på toppen. Flera dylika lösryckta höjder ses strödda här och där på slättlandet, och nästan på hvarje sådan klippa — slätten måtte vara spanmålsrik — sågs en väderqvarn svänga sina långa armar, fäktande i luften (*»ins Blaue hinein»*) liknande f. d. fantaster, hvilka så omedvetet af verdens gång blifvit ledda till, att i praktisk, simpel nyttas tjänst använda sin idéela stridslust. — Ett hörn af viken invid staden är afstängdt och bildar en särskild mindre krigshamn. Den är omgifven af arsenalens byggnader, dockor, varf, verkstäder och magasiner — allt för en flotta, som ej mera finns! Några galerslafvar hamrade i en ankarsmedja och några roddfartyg ruttnade i viken.

Fram på dagen uppväxte en till den grad häftig storm, att ångbåten ej vågade utlöpa ur bugten på förut bestämd tid, utan uppsköt afresan till mot qvällen. Vi sökte då några timmars tillflykt i stadens bästa fonda, till hvars heder jag kan säga, att den var bland alla usla dock den uslaste jag sett i Spanien. Fönsterna eller gluggarna i sofrummena hade jerngaller i stället för rutor, och med träluckor, som svängde på gnisslande gångjern, egde man att utestänga luft och dager om man önskade. Soffa kom naturligtvis ej i fråga, och på sängen anträffades ingen hvila, utan tvärtom allt för mycket lif och rörelse. Återstod ett par halmstolar, och på dessa satte vi oss att tänka på Cartago och dess dotter. Ett fåfängt försök att äta middag upptog resten af tiden. »Gör som du vill», sade jag åt hungern, »här har du diverse, stekt i lampolja!» Och åt törsten sade jag: »där i karafinen finns svartaktigt vin, som bör vara helsosamt, att döma af apotekssmaken; solljunt, blackt vatten kan du också få om du vill!»

Följande morgon kastade vi ankar ute på den alldeles öppna redde vid *Almeria*, hvilket låg hvitglänsande på en form- och färgskön bergkust. Dyringen gick hög sedan gårdagens storm och fartyget skulle ej ligga länge kvar; men vi rodde dock i land för ett par timmars tid. »Det är ett land», säger den arabiska poeten, »där hvar sten är en perla, dammet är guldsand och trädgårdarna paradis!» Nog fanns här både stenar och damm; men perlor och guldsand kunde jag dock ej upptäcka, och allt hvad jag såg af trädgårdar och deras produkter inskränkte sig till några korgar små, men söta och läskande cactusfrukter, som några gamla fruktsäljerskor i ett gathörn höll fala.

Staden sjelf var obetydlig, men låg pittoreskt uppåt bergslutningen, omgifven af vinklande hvita fästningsmurar. I cartaginensernas och morernas tid såg det dock förmodligen annorlunda ut här. Slätterna vid och mellan bergena var då förmodligen konstvattnade, och ur bergena sjelfva hemtade redan Cartago och sedan Rom en stor del af sina skatter, ty denna del af Spanien var gamla världens Peru. Sedan Amerika blifvit upptäckt, fick de djupa ärr, som grubbrytarna grävt i klippornas sköten, gro igen; men nu sedan Amerika är borta igen, har

skatthungern börjat rifva upp gamla sår. Man har också återupptäckt rika silver- och blygrufvor.

Morgonen derpå, när jag kom upp på däck, gick vårt fartyg längs med Andalusiens kust och hade ej långt till Malaga. Hela spanska medelhafskusten är präktig; men denna del är den vackraste af de vackra. Här tillkom nämligen ett element af lif och fruktbarhet, ty de stupande kustbranterna sågs här öfverallt strödda med små hvita stugor, och ehuru sjelfva jord- och stenfärgen var röd och brungul som vanligt och meddelade denna grundfärg åt taflan, kunde dock ögat upptäcka, att denna färgprakt ej här var en grann ofruktbarhet, utan att hvarje sluttning var en stor vingård. Snart svängde vi in i skydd af en stor hamnbildande vågbrytare.

Jag återhelsade med nöje *Malaga*, min gamla väninna från förra resan. Som ångbåten fann för godt att lossa och lasta här i två dagar, så fick jag god tid att återupplifva bekantskapen. Malaga har sedan dess gått framåt och fått gaslysning och fabriker. En storartad anläggning af det sednare slaget syntes ett stycke utanför staden resa sina tornhöga skorstenar med industrins långa baner af stenkolsrök svajande från topparna. Vi åkte ut dit, dock ej för fabriken skull, utan för att se en plantage af sockerrör och cocheniljcaactus, som fanns invid den samma. Sockerröret liknar vår vanliga säf, endast till alla dimensioner multiplicerad med 10 eller 20. Bladfärgen är äfven mera glänsande grön och mörkare. Marken var arbetad i djupa fåror, och dessa hölls ständigt fyllda med sakta rinnande vatten. Sockerröret fordrar ett oafåtligt kallt fotbad och en glödande sol på hufvudet, för att trifvas godt. Det erinrade mig om Jean Paul, som, efter hvad man berättar, plägade, när han skulle författa, sätta sig att dricka champagne, under det att han höll fötterna i en balja med is.

Den andra hälften af plantagen, hvilken hölls torr, var planterad med cactusbuskar af samma utseende, som den vanliga cactusen, d. v. s. en sammansättning af tjocka hårda blad, som växte det ena ur det andra. Denna cactussort är dock en särskild art, och är den enda, på hvilken cocheniljinsekten trifs. Vid närmare påseende fann man cactusbladen öfverallt fullsatta

med små gråa kråk, liknande våra så kallade gråsuggor, dock med den skillnad, att dessa här höll sig fullkomligt orörliga och nästan såsom fastväxta vid bladet, ur hvilket de hentade sin näring. Emellan de fullväxta insekterna syntes på bladet fläckar af hvitt stoft, liknande mögel. Detta var skaror af nyfödda insektungar. När man tog lös ett af dessa cocheniljdjur och bröt sönder det, framvällde en ymnig purpursaft. Jag vet dock icke, om detta är djurets blod, eller måhända någon annan af dess lifssafter.

Två vägar ledde till plantagen. Vi tog den ena på utfärden och den andra hem. Båda var äkta sydländska. Den ena gick mellan djupa grafvar och vallar, bevuxna med häckar af fem, sex alnar höga rörväxter. Den andra liknade en trädgårdsgång; kantad med rader af låga geraniebuskar, fortgick den genom fält, planterade med mullbärsträd och vinbuskar. Både vid in- och utfärden åkte vi öfver den torra bottnen af Guadalmedinaflodens bädd, som skiljer sjelfva staden Malaga från dess förstäder. — Alla spanska flodnamn börjande med *Guad-* är till begennamn öfvergångna arabiska sammansättningar. Guadalmedina är *Wad-l-medina* (stadsfloden), liksom Guadalquivir är *Wad-l-kebir* (stora floden) och Guadalajara är *Wad-l-ajarah* (stenfloden) o. s. v.

Malagas hufvudprodukter är vin och russin. Vinet är af två slag, det söta (*dulce*) och det torra (*seco*). Det förra är den allmänt bekanta malagan, grönbrun till färgen och med en söt, men tillika eldig och litet amper smak. Den torra malagan har blott obetydligt mörkare färg än det gyldene xeresvinet, och äfven smaken är nära beslägtad, endast något vekare. Russin bereder man helt enkelt derigenom, latt de söta och saftiga drukkglasarna, lagda på sluttande, alltid åt isöder vända ställningar af träspjelor — närmast liknande hvad hos oss kallas en grushar-pa — torkas af solens eld.

Att vi ej försummade att gå i katedralen och se på de med skäl för skönhet berömda malagueñorna, faller af sig sjelft. De behagsjuka ungarna, klädda i svart och med svarta spetsmantillar på nacken, hade vänligen satt sig i klungor på marmorgolfvet vid foten af de stora murade pelarna, på hvilka kyrkans

hvalf hvilar. Solfjädrarna frasade och ögon blixtrade. Utan tvifvel är det nödigt, att mycken absolution utdelas i den kyrkan! — En af Spaniens originelaste och mest omtyckta folkmelodier har framklingat till Malagas kvinnors pris. Jag ger här första versen jemte ordagrann öfversättning på prosa, rad för rad:

Una muger malagueña
 Tiene en sus ojos un sol.
 En su sonrisa la aurora!
 Y un paraiso en su amor.
 El amor como sus ojos
 Fuego puro, puro amor;
 Porque se anida en su pecho
 Todo un volcan de pasion.
 Ardiendo estoy en su llama!
 Dios temple tanto calor!

Qvinnan i Malagabygden
 Har i sina ögon en sol
 I sitt leende en morgonrodnad
 Och i sin kärlek ett paradis.
 Kärleken, liksom hennes ögon,
 Är idel eld, idel kärlek;
 Ty i hennes bröst har byggt bo
 En hel vulkan af passion — —
 Jag brinner i dess flamma!
 Herren förmildre en sådan hetta!

Som ni af ofvanstående ser, kan versifikationen i spanskan vara mycket fri — så fri, att det ofta för våra öron torde vara omöjligt att förklara, hvarföre den skall kallas vers. Versbyggnaden i detta språk grundar sig nämligen blott på räknandet af ett lika antal stafvelser i hvarje rad. Härvid räknas diftonger, och i vissa fall äfven två andra sammanstötande vokaler, för en stafvelse. Ej ens detta lätta tvång af lika stafvelseantal är ovilkorligt, ty det finns vissa tillåtna friheter från denna regel. Det torde dock ej kunna roa er att om dessa undantag få närmare besked, hvarför jag hoppar öfver dem för att fullfölja redogörelsen för hufvudregeln. — Jemte stafvelseantalets likhet fordrar spanska versläran, att en eller par af de jemna stafvelserna i början eller någorlunda i midten af versen är en, som

har accent. I längre versslag hör det äfven till skönheten, att cesuren eller takthvilan faller någorlunda i midten af versen och så mycket som möjligt på samma ställe i de verser, som hör ihop. Rim kan helt och hållet undvaras. I stället för rim begagnas dock mycket, isynnerhet i romanser och visor, s. k. assonans, hvilken likväl dock ofta är så svag, att den för våra öron ej är förnimbar. I den här anförda stansen t. ex. slutar 2:dra, 4:de, 6:te, 8:de och 10:de raderna alla med samma assonans, enligt spanska regler näml. och för spanska öron.

Martinez de la Rosa, Spaniens förnämsta nutidspoet, har bland annat skrivit ett skaldestycke i 5 sånger kalladt »*Poetica*» en versifierad estetik efter exemplet af Horatii »*De Arte poetica*» och Boileaus, fransyska d:o. I »*las anotaciones*, eller de prosaiska noterna till denna poetik, anför han ett exempel, som jag lånar för att visa er huru fri den spanska versfogningen är. — »Denna vers af Garcilaso t. ex.», säger han:

»Corrientes aguas, puras cristalinas . . .

skulle fortfara att vara vers» (och efter spanskt begrepp t. o. m. samma versslag) »om man förändrade den till:

Puras, corrientes, cristalinas aguas . . .

eller till:

Aguas puras, corrientes, cristalinas . . .

eller till:

Corrientes aguas, cristalinas, puras . . .

eller till:

Cristalinas, corrientes, puras aguas . . .

men den skulle upphöra att vara vers, om man sade:

Aguas cristalinas, puras, corrientes.»

Hvarför den sista variationen ej får gå med så väl som de andra, torde ni ha svårt att inse, och detta måhända med rätta; men saken är, att om orden ställs i den sist anförda ordningen, så kommer alla de stafvelser, som har accent, — utom den tionde och det är för sent — att bli *udda* stafvelser från versens början räknadt, och då blir det icke meter enligt spanska versläran. Att vers likväl skulle kunna skrivas på spanska metriskt, i den mening vi tar detta ord, är dock icke endast troligt, det är bevisadt. Försök, och lyckade sådana, har nämligen blifvit